

Converses amb Paco Madrid

Ja fa uns quants anys que vaig conèixer Paco Madrid, però com tenim clar que "la vida es poc més que un instant", sobretot quan les sensibilitats flueixen i tot just és necessari que siguin perceptibles per que allà hi són, sempre omnipresents per quan calguin.

En aquella època com gairebé tot, estàvem descobrint bona part del nostre llegat, ens sentíem hereus d'una idea que intentàvem fer-la nostra; l'anarquisme se'ns presentava a cada cantonada del nostre barri, prenia sentit allò de la mare, que ens recordava sovint "aquí van matar el Noi del Sucre", "era molt volgut al barri, tothom el va plorar durant molt de temps". Però de Durruti, Ascaso, Aurelio, García Oliver, Ricardo Sanz, i tants d'altres, calia esperar que arribarà la transició i tímidament aparegués després aixecar el teló del teatre de la vida, i de cop un corrent d'aire fresc va obrir les comportes d'aquell letàrgic temps, i la seva representació obsoleta d'un munt d'anys d'ignoràncies. Com un amic navarrès diu: " El temps de les cireres".

Però, en aquest ambient, Paco ens portava avantatja, en aquell moment estava amb la seva tesi sobre Camilo Berneri els seus contactes amb Itàlia no eren pocs i l'arxiu de la Famiglia Berneri em va semblar en aquell moment una cosa màgica que s'acostava a la nostra quotidianitat.

La Pizzeria Rivolta era una prolongació dels ateneus o dels sindicats amb Tana, Ernest, Paco Madrid i alguns més maquinaven un Centre de Documentació per donar a conèixer la nostra pròpia història de l'anarquisme i no esperar als quatre mandarins de la Universitat o de la bibliogràfica anglosaxona. El resultat seria la creació del Centre de Documentació Històric Social amb el suport de dos famosos anarquistes de l'època com eren Cipriano Damiano i Diego Camacho (Abel Paz) i un objectiu ben clar, ser guardians del nostre llegat històric, del patrimoni de l'obrerisme anarcosindicalista i anarquista i ser capaços de transmetre-ho sense cap condicionant a les noves generacions.

Després amb el temps vindria tota la gran aportació bibliogràfica de Paco Madrid que sens dubte ha estat utilitzada a partir d'aquí per tots els curiosos i

historiadors de l'anarquisme des d'aquella incipient primera internacional i els milers de grups que ja en el segle XIX havien en totes les ciutats d'Espanya que buscaven l'emancipació de l'home i la dona, fins a la posada en marxa de premsa llibertària "on line" sobretot "Solidaridad Obrera".

-El Típic i tòpic serà començar per ¿com vas arribar a l'anarquisme?

Paco:El que vaig a explicar és una mica surrealista, però és cert. Com saps, el 1964 vaig entrar a la RENFE en el sector tracció per ser maquinista. En els cinc anys aproximadament que vaig estar a sobre de la màquina vaig recórrer pràcticament el país de nord a sud i d'est a oest, menys el territori català, les línies ferroviàries estaven electrificades i jo només estava autoritzat per a màquines dièsel.

Al llarg d'aquests anys vaig entrar en contacte amb molta gent de diferents llocs i diferent procedència i mai vaig sentir la paraula anarquisme, ni res semblant. Alguna vegada algú parlava de comunisme, de conspiracions judeomaçòniques o altres perles per l'estil, però ni una sola al·lusió als anarquistes. La conspiració del silenci funcionava a la perfecció.

Encara que m'agradava molt ser maquinista, conduir trens, una sèrie de vicissituds i incidents, que no vénen al cas relatar aquí, van fer que l'atmosfera a la Renfe es tornés irrespirable per a mi i al gener de 1969 vaig decidir demanar una excedència i tocar el dos d'allà. Poc després em vaig presentar a unes oposicions per a operador tècnic que havia convocat la telefònica aquest mateix any. Vaig aprovar aquestes oposicions i després d'un curs de tres mesos a València em vaig traslladar juntament amb diversos companys, que també havien aprovat, a la Ciutat Comtal a finals de 1969.

A l'estació ens esperaven uns amics -entre els quals es trobava Luis Doce- per proporcionar-nos un allotjament provisional mentre trobàvem un pis de lloguer. En arribar a la casa dels amics es va entaular una xerrada molt animada i de sobte algú va pronunciar la paraula: anarquisme. Discretament em vaig inclinar cap a Luis Doce, al qual ja considerava un amic, i li vaig preguntar què era

l'anarquisme. Recordo que Luis em va mirar -com a bon gallec amb cara de sorna i em va preguntar de quin planeta venia i tot seguit em va explicar molt ràpidament què significava aquest concepte. Quan va acabar d'explicar-se em vaig dir a mi mateixa: ¡llavors jo sóc anarquista!.

A partir d'aquest moment Luis Doce em va facilitar una sèrie de textos sobre anarquisme que vaig devorar immediatament i al mateix temps vaig decidir que havia d'estudiar història a la Universitat de Barcelona. Vaig començar també a comprar llibres que venien de més enllà de les fronteres i per això comptàvem amb una llibreria - al Cinc d'Oros- en la rebotiga emmagatzemaven tot un seguit de tresors en forma de llibre editats per "Ruedo Ibérico" a París. Era impressionant la quantitat de gent que acudíem allà per visitar la rebotiga que, lògicament, només s'obria a gent de la corda.

Aquests van ser els inicis que es van anar consolidant amb el pas dels anys i les lectures dels llibres que anaven caient a les mans. Molts anys després un amic em va comentar que Barcelona no havia de dir-se la "Rosa de Foc", com l'havien batejat els republicans, sinó la "Perla Negra" de la Mediterrània. I vaig estar totalment d'acord amb ell. Barcelona era, sense cap mena de dubte, la "Perla Negra" de la Mediterrània.

-En la presentació hem parlat del CDHS què recordes dels seus inicis?

Els records dels primers anys del Centre de Documentació Històric-Social estan encara molt vius en la meva memòria. Els objectius que ens havíem proposat reunir i conservar el major nombre possible de la documentació generada per les lluites antifranquistes, especialment pel que l'anarquisme es refereix; em semblaven absolutament necessaris, tenint en compte que els organismes estatals no anaven a encarregar-se d'aquesta tasca, sinó tot el contrari. Els inicis de qualsevol empresa són sempre difícils i en aquesta ocasió també ho van ser, encara que en els primers mesos, en una casa llogada a la Ronda de Sant Pau 42, tot va anar sobre rodes. Al poc temps ens vam traslladar a una antiga fàbrica tèxtil al carrer Reina Amàlia 58. Un pis enorme al que podríem recollir una ingent quantitat de documentació i sistematitzar-la, però un incendi que es va produir al pis superior va acabar amb els nostres somnis

momentàniament. Encara que no va ser el foc el que va danyar la documentació acumulada, l'aigua llançada pels bombers per sufocar l' incendi e inundar el nostre pis, tot el material que no havíem tingut temps de situar a les prestatgeries va quedar xop.

Per fortuna, les gestions d'Ernest Núñez van fer que els tècnics de la Biblioteca Nacional de Catalunya s'impliquessin i van concloure que era un material prou valuós per a ser recuperat i d'aquesta manera es va habilitar un local per al material que no havia estat danyat i un altre per intentar recuperar els documents que s'havien mullat. Mentrestant se'ns va oferir un local de l'antiga casa de la caritat del carrer Montalegre i allà ens vam traslladar, però l'edifici era molt antic i no havia estat restaurat i en molts punts estava bastant ruïnós, tant que després d'uns anys ocupant, el pis on es trobava la biblioteca es va enfonsar, afortunadament en aquest moment no es trobava ningú en aquesta sala i no hi va haver de lamentar desgràcies personals, ni tampoc es va danyar el material allà acumulat.

Malgrat tots aquests incidents, els nostres ànims no van decaure gens ni mica i es continua amb l'empresa que afortunadament encara persisteix. I embolicats en aquest fragor de destrucció accidental seus començaments, els components del CDHS encara vam tenir força per publicar en facsímil la millor revista anarquista vuitcentista: "Acracia" i també alguns periòdics anarquistes clandestins.

Ara que de casi tot fa quaranta anys o sigui que van sortir altres grups

Si, a més, gairebé al mateix temps, un grup de gent provinent de les lluites antifranquistes es va reunir i van decidir fundar el grup Etcètera, al qual pertanyo des del principi i encara continu malgrat la distància, com també segueixo sent membre del CDHS.

Aquesta distància es va consumir a la fi de 1982, quan em vaig traslladar a la terra on vaig néixer: València, però una part important de mi es va quedar a Barcelona i per això he tornat sempre que he pogut a unir-me amb aquesta part i sentir-me d'aquesta manera molt més complet.

-Que et va atreure de la figura de Camilo Berneri?

Entre els llibres que van caure a les meves mans en aquells primers anys a Barcelona es trobava un que em va deixar absolutament fascinat. Es tractava del fullet titulat «*Entre la revolució i les trinxeres*». Un recull d'escrits extrets del periòdic "Guerra di Classe" dirigit per Camillo Berneri a Barcelona, en ple fragor revolucionari. De nou el meu amic Luis Doce (*al qual ja considerava i segueixo considerant el meu mestre*) va vindre en la meua ajuda; em va explicar que estava interessat a dedicar la seva tesina a aquest anarquista italià i em va posar al corrent del que havia fet fins aquell moment que no era molt a causa de la dificultat d'estudiar determinats temes en els primers anys setanta, degut naturalment a la repressió franquista .

No obstant això, quan estava a punt de llicenciar-me en història, l'amic Luis em va dir que no anava a continuar amb la investigació sobre Berneri i em va proposar que la continués jo mateix alhora que em lliurava una carpeta amb el material que havia aconseguit reunir. Per descomptat vaig acceptar, i immediatament després de llicenciar-me em vaig dirigir a Iglesias, una petita població de Sardenya on en aquest moment es trobava l'arxiu Berneri.

Quan el tren es va aturar en aquella petita població sarda algú m'estava esperant a l'andana, encara que no ens coneixíem personalment, es va dirigir cap a mi sense dubtar-ho i em va abraçar afectuosament: era Aurelio Chessa, el responsable de l'arxiu pràcticament des de la seva fundació. Durant quinze dies em vaig dedicar exclusivament a recollir tota la informació que necessitava sobre l'anarquista italià i la meua fascinació del principi es va convertir en admiració en observar la profunditat del pensament de Camillo Berneri, tot això a pensió completa, perquè l'hospitalitat d'Aurelio era incommensurable. Sense cap mena de dubte, van ser quinze dies extraordinaris en els quals va néixer entre nosaltres una profunda amistat que només va poder truncar la mort d'Aurelio. Si l'important arxiu Berneri segueix existint, aquest cop a Reggio Emilia, en bona part ho devem agrair a Aurelio Chessa, però també a la seva filla Fiamma que és qui el regenta des de la mort del seu pare.

Fa temps que no he vist a Fiamma Chessa espero tindre ocasió d'entrevistar-la més endavant perquè ens faci cinc cèntims de l'arxiu Berneri avui.

-Però ara continuem amb en Paco, pots tractar-nos de descriure aquells personatges de la primera internacional que en un poblet petit eren capaços de constituir un col·lectiu anarquista i quines eren les seves prioritats la seva vida?

No hi ha cap dubte que, si la "dita" història social en aquest país s'hagués dut a terme amb una certa coherència, aquesta pregunta segurament no me l'hauries formulat. Els historiadors d'aquest país dedicats a la història social van ensopegar sempre amb un escull que no sabien com tractar: el moviment anarquista i van fer tot el possible per evitar-ho en la mesura del possible.

D'altra banda, i potser a causa del que he exposat en el paràgraf anterior, en aquest país no s'han dut a terme estudis de les fonts dels moviments socials, com sí es va fer a França o Itàlia (i segurament en altres països); els treballs dels historiadors s'han centrat sempre en l'estudi de les superestructures, és a dir, els sindicats i les cúpules de les organitzacions socials, però sense aturar-se a analitzar les estructures bàsiques d'aquestes organitzacions, és a dir, les seccions d'ofici, les federacions i les unions i en el cas de l'anarquisme s'ha fet cas omís fins ara dels grups d'afinitat anarquista, la base organitzativa de l'anarquisme.

Per tot això hem hagut de ser nosaltres, els anarquistes, els que portéssim a terme un estudi de les nostres fonts: hemerogràfiques, bibliogràfiques i una extraordinària enciclopèdia que devem a Íñiguez i els seus col·laboradors. Amb tot, just és reconèixer que anteriorment la historiadora anarquista francesa Renée Lamberet, va intentar dur a terme un estudi de les fonts del moviment obrer (bibliogràfiques i hemerogràfiques) d'aquest país al començament dels anys cinquanta, amb totes les dificultats que suposava treballar sota la sagnant dictadura franquista. Aquest treball va ser continuat per Víctor Manuel Arbeloa (circumscribit als diaris obrers de totes les tendències ideològiques: socialistes, anarquistes, catòlics, etc.). Aquest investigador es va trobar amb tantes dificultats en els seus treballs que al final va

desistir i es va dedicar a la política que, segons sembla, era molt més gratificant. El seu fàstic va arribar fins al punt que ni tan sols es va prendre la molèstia de reunir tots els seus treballs en un de sol i així aquest ha quedat disseminat en multitud de revistes.

En resum, els estudis de fonts ens haurien portat a posar en relleu com actuaven les seccions d'ofici o els grups d'afinitat, l'organització i objectius eren pràcticament idèntics. De la I Internacional es conserven, afortunadament, les actes dels diferents comitès federals i les cartes, comunicacions i circulars, és a dir, el que anomenaven el llibres copiador, on s'anotaven escrupolosament totes les cartes que s'enviaven i rebien de les diferents seccions, federacions i unions. Les actes les constitueixen dos volums i les cartes ... 8 volums, dels quals el primer, sense cap mena de dubte el més important, es va perdre per circumstàncies que no vénen al cas ressenyar aquí. La seva transcripció, bastant difícil per l'estat en què es trobaven els originals, dipositats a la Biblioteca Arús la va portar a terme un equip de la Universitat de Barcelona. Tot i la importància que té aquesta documentació encara no ha estat digitalitzada i molt em temo que haurem de ser nosaltres els que portem a terme aquesta important tasca, encara que això no em faria res, perquè aquests són documents elaborats pels nostres companys vuitcentistes.

La Internacional al nostre país es va organitzar prefigurant la societat igualitària i solidària que els internacionalistes anhelaven: les seccions d'ofici eren autònomes, solidàries entre si i les federacions i unions s'estructuraven de baix a dalt. Aquesta seria l'organització de la producció, mentre que l'organització política estaria constituïda per les federacions locals, comarcals i regionals fins arribar a la Comissió Federal, sempre de baix a dalt. Tant els objectius com l'organització es van mantenir al llarg del temps i així ho feien específicament els grups d'afinitat i les seccions d'ofici partidàries de l'acció directa. Així ens ho confirma Dolor Marín en el seu extraordinari treball: el grup anarquista és *«un grup que pensa i coneix, al mateix temps que actua de cara a la societat d'acord amb els àmbits polítics i sobreestructurals. El grup encarna així la pràctica quotidiana de "viure en anarquia" i lluitar per*

L'adveniment d'una societat llibertària »(De la llibertat per conèixer al Coneixement de la llibertat Dolors Marin Revista d'etnologia de Catalunya n° 8 1996)

Per tot el que s'ha dit, sembla clar que la història acadèmica no és la més adequada per treure a la llum de forma correcta el moviment anarquista: la seva organització i la seva forma de relacionar-se en el si d'una societat autoritària. Excepte honroses excepcions -molt poques- els historiadors s'han dedicat a atacar a l'anarquisme de totes les formes possibles i fins i tot hi ha hagut alguns que s'han dedicat a escriure una multitud de llibres i articles sobre el terrorisme anarquista i lògicament s'assemblen tant que resulten patètics, encara que això demostra que la seva ètica està a l'altura de les paparres.

No serà fàcil trobar una metodologia correcta, però crec que caldria tenir en compte l'article d'Agustín García Calvo que va ser censurat pels "Cuadernos de Ruedo Ibérico" i va acabar publicant-se en el primer nombre d'Història Llibertària: «*Contra la idea de fer la història de l'anarquisme* ». I també a Kropotkin que ja ens feia substanciosos suggeriments en el seu anàlisi de la Revolució Francesa en parlar dels «anarquistes», terme encunyat per Brissot, girondí i membre de la Convenció (parlament) francesa.

Assenyala Kropotkin a La Gran Revolución: «Ante todo, los anarquistas no constituían un partido (...) Eran revolucionarios diseminados por toda la nación; hombres completamente dedicados a la Revolución, que comprendían su necesidad, que la amaban y trabajaban por ella (...) El día que se agotó el impulso revolucionario del pueblo volvieron a la oscuridad y únicamente quedan los iracundos escritos de sus adversarios para permitirnos reconocer la inmensa obra revolucionaria por ellos realizada».

En efecte, només ens queden els iracunds escrits dels nostres adversaris, per això convé recordar la pintada que va aparèixer en els anys setanta, quan s'estava ja atacant amb acarnissament a l'anarquisme: «Ladran, luego cabalgamos».

Finalment, tinguem també en compte les paraules de Malatesta: «No es pot destruir el que no es pot substituir».

Gràcies Paco per compartir amb nosaltres aquest espai i tants altres projectes, però ara estic convençut que la nostra gent quan llegeixi aquesta entrevista prengué una bona dosi d'adrenalina per continuar aquest llarg camí per construir entre tots un món una mica millor.

Manel de Sucre i Cortiella

Paco Madrid, Luis Doce, (gatet), Carmen i Jordi Hivern 1978

Josep Pimentel, Paco Madrid, Manel Aisa 19 de Juliol 2016
Agora Juan Andrés Benitez.